

Sýc rousný (*Aegolius funereus*) a kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*) na Svitavsku

Tengmalm's Owl (*Aegolius funereus*) and Eurasian Pygmy Owl (*Glaucidium passerinum*) in Svitavy region (Eastern Bohemia)

Lubor Urbánek

T.G.Masaryka 653, 570 01 Litomyšl

Úvod

Sýc rousný i kulíšek nejmenší patřili v minulosti k velmi vzácným druhům ptáků na Svitavsku. Až do počátku 80. let tohoto století se jednalo o ojedinělé výskyty. Při prvním mapování hnízdního rozšíření ptáků v letech 1973 - 77 (ŠTASTNÝ et al. 1987) nebyl ani jeden druh zjištěn. Při druhém mapování v letech 1985 až 1989 (ŠTASTNÝ et al. 1996) však sýc rousný byl zjištěn ve třech čtvercích zasahujících na okres Svitavy, a to ve dvou případech v kategorii hnízdění doložené (čtverce 6262, 6362) a v jednom v kategorii hnízdění pravděpodobné (čtverec 6363). Kulíšek nejmenší byl zjištěn pouze v nedalekém okolí hranic okresu. U obou druhů došlo podle mapovatelů zhruba ke zdvojnásobení početnosti.

Metodika

Ke zjišťování výskytu obou druhů sov byla používána provokace magnetofonovou nahrávkou (PELZ 1991) a následný odposlech teritoriálních projevů samců, případně hlasové projevy samic. Systematický výzkum zahájil v roce 1996 L. Dvořák v lesích v jihovýchodní části okresu a zejména následujícího roku provedl podrobnou analýzu výskytu na území přírodního parku Údolí Křetínky a jeho blízkého okolí (DVOŘÁK 1998). V dalším roce zahájili průzkum Hřebečského hřbetu autor a M. Jindra, spolu s J. Vyskočilem pak i Javornický hřbet a lesy v okolí Opatova. Později se připojili i svitavští ornitologové J. Mach a M. Polák.

Podobně jako někteří další ornitologové používající tuto metodu, narazili jsme na problém s příletem „nežádoucích“ druhů sov. V případě kulíška se často objevil sýc rousný a v případě sýce rousného puštík obecný (v jednom případě až 3 exempláře!). To samozřejmě vede k tomu, že hledaný druh se přestane ozývat, pokud vůbec na provokaci nahrávkou reaguje. Někteří samci také při volání přeletují a mohou být počítáni vícekrát. Při průzkumu byl brán zřetel na počasí; za větrného a deštivého počasí, případně za sněhových srážek mohou být výsledky nulové (conf. DVOŘÁK 1998, VACÍK 1991).

V roce 1998 byly vyvěšeny budky pro sýce rousného v okolí Jarošova a lesích Javornického hřbetu v okolí Sněžníku a osady Brlenka. Zde byly rovněž instalovány budky pro kulíška nejmenšího. Zatím však žádná z budek nebyla obsazena.

Výsledky

Sýc rousný (*Aegolius funereus*)

Přehled dat z období před r. 1996:

1. 7.5.1898 uloven podle PODHAJSKÉHO u Litomyšle za Ostrovem (MUSÍLEK 1940)
2. 25.10.1930 byl chycen ve Svitavách (MUSÍLEK 1930),
3. 30.12.1930 byl střelen u Hlásnice na Poličsku (MUSÍLEK 1940)
4. 10.3.1978 byl pozorován volající samec u nemocnice v Litomyšli (URBÁNEK neubl.)
5. 4.2.1987 slyšel volat jednoho samce DVOŘÁK (in litt.) v lese mezi Hradcem n. Svit. a Slenným.
6. LEMBERK (1996) zjistil v přírodní rezervaci Maštale, která leží asi jednou pětinou své rozlohy v okrese Svitavy, v roce 1995 3 samce.

Přehled lokalit z období 1996-2000

V roce 1996 provedl podrobné mapování v době toku DVOŘÁK (in litt.) na Hřebečském hřbetu a v Poličském lese. Dne 8.4. zjistil 2 samce u obce Sklenné a Hřebeč, samici na Červeném kopci a Spálenisku. Dne 14.4. zjistil 2 samce na Spálenisku (vše čtverec 6265), 16.4. samce u Rohozné, samici v Poličském lese mezi Radiměří a Rohoznou, 17.4. samce a 18.4. 2 samce tamtéž (čtverec 6364). Výzkum v následujícím roce přinesl další zjištění: DVOŘÁK (1998) zjistil v přírodním parku Údolí Křetínky 3 páry a jednoho potulujícího se jedince, v příhraniční oblasti parku pak další 4 páry a jednoho jedince (vše čtverec 6364, lokality Poličský les, k.ú. Stašov/Radiměř, Velký les, k.ú. Lavičné-Banín, Manaska, k.ú. Rohozná/Bystré-Hamry, Novobělský les, k.ú. Lavičné-Banín/Lavičné, Lavičenský les, k.ú. Lavičné, K Hartmanicům, k.ú. Hartmanice/Bystré-Hamry, Vítějevské březinky, k.ú. Vítějeves, Kamence, k.ú. Hartmanice/Bystré/Trpín, Jančíků les, k.ú. Rovečné). LEMBERK (l.c.) uvádí v roce 1996 zjištění 2 samců z téže lokality jako v předchozím roce, výskyt u Jarošova a Budislavi (čtverec 6162) potvrzuje REJMAN (in verb.).

Urbánek a Jindra zjistili 2.4.1997 tokajího samce u Červeného kopce nedaleko Sklenného, Urbánek a Vyskočil zjistili 19.4.1997 v lesním komplexu Javornického hřbetu po jednom samci u Kukelí a Mikulče (nedaleko Sněžníku, čtverec 6264).

Při mapování v roce 1998 byl slyšen na Javornickém hřbetu pouze u osady Brlenka (čtverec 6164) dne 27.2. MACH (in litt.) uvádí zjištění jednoho samce z lokality Maděra u Telecího na Poličsku (čtverec 6362, 14.2.1998. V tomtéž roce bylo i prokázáno hnízdění v budce u obce Březiny (čtverec 6362, DVOŘÁK l.c.).

V roce 1999 volal jeden samec dne 17.3. u osady Kukele v komplexu Javornického hřbetu (čtverec 6264, Urbánek, Vyskočil), 13.3. dva samci byli zjištěni v Baldeckém lese u Poličky (čtverec 6363, MACH in litt.)

V roce 2000 se podařilo zjistit minimálně 2 samce nedaleko Sněžníku na Javornickém hřbetu (čtverec 6264, MACH & POLÁK in litt.)

Kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*)

Přehled dat před rokem 1996:

1. ve sbírce MOS se nachází exemplář Sajdlovy sbírky ulovený 26.4.1956 u Svitav (SITKO 1979)
2. 29.8.1981 byl pozorován 1 ex. v Čertových děrách u Brněnce (URBÁNEK nepubl.).

Přehled lokalit z období 1996 - 2000

DVOŘÁK (1998) zjistil v roce 1997 2 jedince na území přírodního parku Údolí Křetínky a 2 pravděpodobné páry v okolí (vše čtverec 6364, lokality Velký les, k.ú. Lavičné-Banín, Lavičenský les, k.ú. Lavičné, Studenec, k.ú. Svojanov-Předměstí, Roudníky, k.ú. Bohuňov). Dne 2.4.1997 zjistili Urbánek a Jindra jednoho volajícího samce u obce Kamenná Horka (čtverec 6265) a 23.4.1997 byl pozorován u osady Nový Rybník poblíž přírodní rezervace Králova zahrada (čtverec 6164) 1 samec (URBÁNEK & VYSKOČIL nepubl.).

V roce 1999 zaznamenali MACH a POLÁK (in litt.) dne 27.2. jednoho samce u vrchu Sněžník na Javornickém hřbetu (čtverec 6264).

Závěr

Sýc rousný patří k evidentně přibývajícím druhům v okrese Svitavy, což je v souladu s údaji zjištěnými v ČR (ŠTASTNÝ et. al. 1996). Rozšířil se sem pravděpodobně z již v dřívější době obsazených stanovišť v CHKO Žďárské vrchy (ELEDER & ČEJKA 1989) a šíří se dále na sever (TOMEŠ 1997). Nadmořská výška (od 467 do cca 700 m n.m.) i charakter prostředí, ve kterém byl na Svitavsku zjištěn, odpovídá vhodným podmínkám pro tento druh v ČR. Velikost populace lze odhadnout na 10 - 15 párů.

Kulíšek nejmenší je podstatně vzácnější, hnízdění, i když velmi pravděpodobné, dosud prokázáno nebylo. Početní stav lze odhadnout na 5-6 párů.

Při výzkumech však dosud nebyla postihnuta lesnatá nejvýchodnější část okresu v okolí Jevíčka, Vranové Lhoty, Městečka Trnávky, takže odhadované stavy mohou být vyšší.

Summary

Abundance of the Tengmalm's Owl increases in Svitavy district and it corresponds with the data obtained in the whole Czech Republic (ŠTASTNÝ et al. 1996). The Tengmalm's Owl has spread to the Svitavy district probably from the breeding sites earlier occupied in Natural Preserve Žďárské vrchy. It spreads further to the north (TOMEŠ 1997). The altitude and character of the breeding sites in Svitavy district is the very ideal one for this species in the Czech Republic. The population numbers about 10 - 15 pairs.

The Pygmy Owl is much rarer than the Tengmalm's Owl. A probable breeding was recorded only but not confirmed yet. The population numbers about 5 - 6 pairs.

However, some densely forested parts of the district were not surveyed during the research (vicinity of towns Jevíčko, Vranová Lhota, Městečko Trnávka), so the numbers can be even higher.

Literatura

- DVOŘÁK L., 1998: Sovy přírodního parku Údolí Křetínky. *Panurus*, 9: 83-91.
- ELEDER P., ČEJKA J., 1989: První hnízdění sýce rousného (*Aegolius funereus*) ve Žďárských vrších. *Vlastivědný sborník Vysočiny*, 9:222-224.
- LEMBERK V., 1996: Obratlovci přírodní rezervace Maštale (okr. Chrudim). *Vč.sb.přír. - Práce a studie*, 4 (1996):123-136.
- MUSÍLEK J., 1930: Vzácné úlovky. *Stráž myslivosti* 1930:424.
- MUSÍLEK J., 1940: Ptactvo Litomyšlska a přilehlých částí sousedních okresů. *Časopis Národního muzea, svazek IV-přírodovědný*, CXIV:139.
- PELZ P., 1991: Sovy. *Biofon, Praha*.
- SITKO J., 1979: Seznam dermoplastických preparátů, kožek a prsních kostí ze sbírek Moravské ornitologické stanice v Přerově. *Zprávy MOS*, 37: 9-35.
- ŠŤASTNÝ K., RANDÍK A., HUDEC K., 1987: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v ČSSR 1973/77. *Academia, Praha*.
- ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V., HUDEC K., 1996: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 1985-1989. *H+H, Jinočany*.
- VACÍK R., 1991: Hnízdní biologie sýce rousného (*Aegolius funereus*) v Čechách a na Moravě. *Sylvia*, 27:95-113.
- TOMEŠ K., 1997: Hnízdění sýce rousného (*Aegolius funereus*) v okolí České Třebové. *Panurus*, 8:57-58.